

„VARI”

Lisamaterjal lavastuse käsitlemiseks koolitundides

„Vari” kuulub Hans Christian Anderseni müstiliste ja filosoofiliste kunstmuinasjuttude sekka, mida tuntakse mõnevõrra vähem kui tema helgetoonilisi rahvaluuletöölusi. Loo peategelane on õpetatud mees, kelle vari hakkab elama iseseisvat elu ning muutub tasapisi inimeseks, kes tahab valitseda nii oma endist peremeest kui ka teisi inimesi.

Eesti Noorsooteatrilavastuses esitatakse Anderseni muinasjuttu varjuteatri võtmes, kasutades jutuvestmist ja mitmesuguseid varjuteatrivõtteid: liikuvaid ja liikumatuid eri suuruses varjunukke, siluettpilte, varjude näitamist ruumi seintele jm. Lavastust mängitakse kahes keeles: venekeelseid etendusi annab Jevgeni Moissejenko, eestikeelseid Leino Rei.

1. KÜSIMUSED JA ARUTLUSTEEMAD LAVASTUSE SISU ANALÜÜSIMISEKS

- Mis muinasjuttu toimus?
- Milliseid mõtteid ja tundeid etendus sinus tekitas?
- Mis on olulisimad teemad selles lavastuses?
- Mis meeldis/ei meeldinud tegelaste käitumises?
- Mida oleks peategelane võinud teha teisiti?
- Kuidas said aru etenduse lõpust – mis sai õpetlasest edasi? Milline oleks võinud olla loo lõpp sinu arvates?

2. KÜSIMUSED JA ARUTLUSTEEMAD LAVASTUSE VORMI ANALÜÜSIMISEKS

- Lavastuse vorm – milliseid esemeid ja võtteid loo edastamiseks kasutati?
- Kas nägid laval midagi uudset või üllatavat? Mis jäi kõige eredamalt meelde?
- Kuidas mõjusid valgus- ja muusikaline kujundus? Kas need olid sinu arvates muinasjutu sisuga kooskõlas ja aitasid loost aru saada?

3. VEEL LAVASTUSE SISUGA SEOTUD ARUTLUSTEEMASID:

- Mis või kes on vari?

Vari on midagi, mis on iga inimesega kogu aeg kaasas – temast ei saa eemale minna ega üle hüpata. Lavastaja Leino Rei nägemuses on vari see, kuidas inimene soovib teiste jaoks välja paista. Inimese sisemine olemus ja tema väline mulje ehk vari peaksid olema omavahel kooskõlas. Kui need on väga erinevad – näiteks on meedia kaudu loodud inimesest mulje, mis tema päris olemusega kokku ei lähe – siis tekib inimeses konflikt ning ta võib kokku variseda, ennast kaotada.

- Mida võis kirjanik tahta öelda sellega, et inimese vari võib temast eralduda ja võtta tema üle võimust?

Kui inimese seesmine olemus ja väline mulje suuresti erinevad, siis on inimesel justkui kaks mina: antud muinasjutu kontekstis inimene (päris olemus) ja vari – sama elav ja täieõiguslik inimese osa nagu tema tegelik minagi. Muinasjutus kaotab õpetlane oma varju, kes loo arenedes järk-järgult iseseisvub, edukaks ja rikkaks inimeseks muutub ning jutustuse lõpus päris-mina kohale asub ja selle isegi hukutab.

Üks võimalus on näha varjus õpetlase täitumatuid soove ja unistusi, mis tegelike võimaluste ja olukorraga vastuollu sattudes paisuvad üha suuremaks ja taltsutamatumaks. Lõunamaal viibides kogeb õpetlane inimeste poeetilisust, loomingulisust ja andekust ning soovib ka ise sellest osa saada, ent keegi ei taha enam lugeda tema kirjatöid tõest, headusest ja ilust ning mees kaotab üha enam avalikkuse tähelepanu. See lugu räägib inimese tunnustusvajadusest ja sellest, kui keeruline on õpetlase või kunstiniimese elu majanduslikku heaolu ja välist sära hindavas ühiskonnas.

Kasutatud allikas: Ave Tarrend „Andersen edasijõudnutele”, Sirp 25.11.2005

- Millist muljet me igapäevases elus teistele endast jätta soovime? Kas see läheb kokku sellega, millised me päriselt oleme?

Kas me püüame olla head inimesed või jätta endast hea inimese muljet? Üks on päris siht, teine vaid kujutluspilt. Kui lihtne või raske on tänapäeva ühiskonnas, kus paljuski esitleme end läbi sotsiaalmeedia, olla siiras ja päris, olla endale truu? Kas eesmärk olla siiras on üldse vajalik või on kasulik teadlikult luua endast mulje, mis aitab midagi saavutada?

- Kuidas kajastus lavastuses armastuse teema?

Kas õpetlane võis varju kaotada just igatsusest kättesaamatu armastuse järele? Millist rolli mängis loos printsess? Kas see oli õnneliku lõpuga muinasjutt?

- Miks inimene on inimene?

See on küsimus, millele on üsna võimatu selgelt ja ühe lausega vastata. Mida lapsed arvavad?

Õpetatud mees vastas muinasjutus „Vari” nii: „Sellepärast, et ta peab ennast inimeseks. Ja seda ta on.”

4. KIRJALIK ÜLESANNE:

TEGELASTE ISELOOMUSTUS

ÕPETLANE

VARI

Kumma tegelase juurde paigutaksid iseloomustavad sõnad:

- tark
- võimuahne
- rikas
- valelik
- mõtlik
- edev
- alistuv
- kahepalgeline
- sõbralik
- enesekindel
- tagasihoidlik

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Kirjuta ka omalt poolt mõlemale tegelasele kaks iseloomuomadust juurde vastavalt sellele, millised mulje tegelased sulle jätsid.

Hans Christian Anderseni lõigatud siluett „Pierot”

HANS CHRISTIAN ANDERSENI ELUST

Hans Christian Andersen sündis 2. aprillil 1805. aastal Taani väikelinnas Odenses kingsepa ja pesunaise ainsa lapsena. Juba väikse poisina paelusid teda teater, raamatud ja muinasjutud. Ta õppis pähe näitemänge ning etendas neid oma vanematele ja kõigile teistele, kes kuulama vaevusid, meisterdas ise nukke ja andis ka nendega etendusi.

1816. aastal suri Hans Christian Anderseni isa. 11aastane poiss pidi hakkama ise endale ja emale elatist teenima: ema saatis ta järgemööda kangru, tubakamüüja ja rätsepa õpipoisiks. Kuid Andersen unistas hoopis teatritööst ning siirdus 14aastaselt Kopenhaagenisse oma unistust teoks tegema. Kauni sopranihäälega poiss võeti vastu Kuningliku Teatri poistekoori, kuid häälemurde tõttu pidi ta sealt peagi lahkuma. Seejärel soovis Andersen ühineda teatri balletitrupiga, ent ei olnud piisavalt plastiline.

Pärast neid tagasilööke otsustas ta kätt proovida kirjanikuna. Kui Andersen oli 17, äratas üks tema näidend Kopenhaageni Kuningliku Teatri lavastaja Jonas Collinsi tähelepanu. Collins küsis kuningas Frederik VI-lt raha, et Hans Christian Andersen saaks oma õpinguid jätkata, ning saatis Anderseni õppima esmalt gümnaasiumi ja seejärel ülikooli. Andersen hakkas õpingute kõrvalt avaldama oma kirjatöid. Elu jooksul ilmus Anderseni sulest ühtekokku 6 romaani, 50 näidendit, rohkem kui 1000 luuletust ja üle 150 muinasjutu. Anderseni teostele osaks saanud soe vastuvõtt võimaldas tal kirjutamisega hästi ära elada ning mööda Euroopat ringi reisida. Ta veetis 15 aastat oma elust välismaal ning olulise osa tema loomingu moodustavad ka reisikirjad. Hans Christian Andersen suri 4. augustil 1875.

...

Hans Christian Andersen armastas oma muinasjuttude illustreerimiseks teha **siluette ehk varipilte ehk käärilõikeid**.

Siluetti saab luua:

- joonistades,
- mustast paberist siluetti välja „õõnestades”,
- mustast paberist välja lõigatud kujutist heledale taustale kleepides,
- foto järgi siluetti välja lõigates.

MEISTERDAMISÜLESANNE

Loo enda või paarilise näo siluettpilt

Vaja läheb:

- fotoaparaati või telefoni
- printerit
- 2 lehte valget paberit
- 1 leht värvilist paberit
- pliiatsit
- liimi
- kääre

Tee heledal taustal kaaslase näost foto, seistes tausta suhtes küljega. Prindi foto printeris välja (soovitavalt mitte kogu lehe suuruses, vaid väiksemalt) ning kopeeri näoprofiili kontuur vastu valgust (nt aknaklaasil) värvilisele paberile. Lõika näojoonis mööda kontuuri välja ja kleebi valgele paberile. Portree ongi valmis!

Siluettportree
Hans Christian Andersenist.

VARJUTEATRIST

Traditsiooniline varjunukk on kahemõõtmeline kujutis, mida hoitakse läbikumava ekraani juures ja valgustatakse nii, et publik teispoole ekraani näeb kujutisest tekkivaid varje. Varjuetendus käivitab vaataja fantaasia erilisel moel – vaataja saab oma kujutlusvõimega täita lüngad, mis varjunuku puhul pole täpselt määratud. Vaataja osaleb nii justkui nuku loomises.

Varjuteatrit peetakse kõige varasemaks nukuteatritüübiks. Arvatakse, et kümned tuhanded aastad tagasi jutustasid kütid lõkketule ääres lugusid, ilmestades jahistseenet varjude mängu abil.

Varjuteatris saab vähese materjaliga luua imesid. Varjumaailma tekkimiseks on vaja vaid valgust, seina või sirmi ning kujutlusvõimet. Varjunukke tehakse pärgamendist, paberist, papist, nahast, riidest, metallist, vineerist või eri paksusega plastikust. Idamaades tehti enamasti värvilisi varjunukke, Läänes üleni musti. See, kas varjunukk teha painduvast või jäigast materjalist, sõltub sellest, mida nukk peab lavastuses tegema.

Lavastuses „Vari“ on kasutatud eri suuruses liikuvaid ja liikumatuid varjunukke, mis on vineerist välja lõigatud laserlõikuriga. Nukkude mehaanika on välja töötanud nukumeister koos lavastaja ja näitlejatega. Need nukud suudavad kummarduda, noogutada, kätt viibutada ja end ümber pöörata, mis on varjunukkude puhul ebatavaline.

- Varjunukuga võib mängida varjuekraani ees või taga.
- Varjunuku mõõtmed ulatuvad (sõltuvalt valgusallika kaugusest varjupinnani) äärmusest äärmusesse –

kõige väiksemast nähaolevast kujutisest kõige suuremani, mis antud ruumi mahub.

- Varjunukk saab nii ekraani ees kui ka taga olla värviline või must.
- Varjukujutis saab olla ka valge, kui see kuju on uuristatud musta ümbruse sisse. August läbi paistev valgus mõjubki sel juhul valge varjuna.
- Varjutegelase saab teha ka oma kätest või muutada ise täispikkuse keha suuruseks varjutegelaseks.

MEISTERDAMISÜLESANNE

Valmista varjunukud Õpetlane ja Printsess

Vaja läheb:

- printerit
- 1 leht paberit
- 1 leht kartongi
- kääre
- paberinuga
- lõikelauda või -matti
- liimi või teipi
- jäätisepulka

Prindi varjunukkude kujutised välja ja kleebi kartongile. Lõika nukud kontuuri järgi välja, sisemiste avade lõikamiseks kasuta paberinuga ja lõikelauda. Kleebi nuku taha teibiga või tugeva liimiga jäätisepulk, millega saad nukku üleval hoida ja liigutada.

Lihtsamat varjuteatrit saab teha pimedas ruumis laualampi kasutades – suuna lambivalgus tühja seina poole ja mängi nukuga valgusvihu ees, nii et seinale tekivad varjukujutised. Vastavalt sellele, kui kaugel valgusest nukku hoiad, varieerub varju suurus.

Sirmi ehk varjuekraani valmistamiseks võib kasutada suuremat pildiraami, mille peale tuleks pingutada valge riie või paber, kinnitades servad klambripüstoliga. Asetades ekraani taha valgusallikad, saad varjunukkudega ekraani taga varjuteatrit mängida nii, et teiselt poolt vaadates ei ole nukke, näitlejat ega lampe näha.

Lisamaterjali koostas Kati Kuusemets, kujundas Maite Kotta.

Kasutatud Leino Rei, Priit Põldma ja Nukuteatrimuuseumi tekste ja intervjuusid.

Teater on tänulik, kui jagate õpilaste kirjutisi ja arvamusi ka meiega. Tagasisidet võib saata aadressil kati.kuusemets@eestinoorsooteater.ee